

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

'Hoofd van': Goddelijke rangschikking (1 cor. 11:13)

Hoofd en hart

„Onze tijd is de tijd van de emancipatie der vrouw. De suffragettes in Engeland, die alles vernielen om hun zin te krijgen, zijn wel de uitwassen der moderne vrouwenbeweging, maar ze komen dan toch voort uit de zucht naar gelijkstelling van de vrouw met den man, die niet uit God is. Zeker, er zijn vele wantoestanden door de zonde ontstaan. Eene er van is deze, dat de vrouw als de minderwaardige is beschouwd en behandeld; en dit is tegen Gods ordening. Maar vóór den zondeval heeft God de vrouw niet de gelijke van den man gemaakt, niet dezelfde plaats aangewezen als hij, maar een andere. Hij het hoofd, zij het hart. Hij de koning, zij de hem steunende levensgezellin. Hij zijn invloed over al het geschapene uitoefenend, zij meer op den achtergrond van het leven.”

Aldus J. N. Voorhoeve in „Timotheüs” van 15 febr. 1913. „Hij het hoofd, zij het hart”. Bij deze, ook al weer gangbare, mening staat 'hoofd' voor het verstandelijke en 'hart' voor het gevoelsmatige, vaak ook intuïtieve. Voorhoeve was daarmee een kind van zijn tijd – maar wie is dat niet? Neem de remonstrantse professor Episcopius (1583-1643), als het gaat over het beeld Gods. Ik citeer. „Heerschappij, daar komt het op aan; ook Episcopius verwijst weer naar 1 Cor. 11 : 7, waar de man Gods beeld en heerlijkheid heet, o neen, niet omdat hij in *rationeel* opzicht zoveel voor heeft boven de vrouw (er zijn ook van die „femmes savantes”), maar omdat hij *heerschappij* over haar oefent.” (K. Schilder, Heid. Cat. I, 233 v.)

Hoofd - begin - eersteling

'Hoofd': een kwestie van verstandelijke capaciteiten of van regeermacht? Vergelijk Ursinus: „het publieke regiment staat bij de man, niet bij de vrouw.” En dan doelt hij „op de orde in kerk, staat en maatschappij” (a.w. I, 229 N.1). Maar wat zal Paulus voor ogen hebben gestaan toen hij dat

woord 'hoofd' koos in 1 Cor. 11:3 (en in Ef. 5:23) om onderlinge verhoudingen te typeren? Hij was tenslotte een Jood en kon dat woord dus wel eens zó gebruiken als het in het Oude Testament voorkomt.

In het O.T. is 'hoofd' een dynamisch, beweeglijk begrip: er zit a.h.w. vaart in. Van een dier zie je eerst de andere verschijnen, dan de romp, tenslotte de staart. Zo kom je van kop of hoofd vanzelf bij 'begin': dat wat het eerste komt, maar waar wel iets achteraan komt. Zo lezen we bijv. in Ex. 12 : 1: „Deze maand zal u het hoofd der maanden zijn...”. De maand van de uittocht wordt de eerste, het hoofd, het begin. Dan komen de andere maanden daarachteraan, die horen erbij, bij dat zelfde jaar.

In diezelfde lijn ligt het begrip 'eersteling' (soms zelfs verbonden met eerstgeborene), waarbij we als vanzelf denken aan de eerstelingen van de oogst. Ook

hier: het begin – maar de rest volgt.

Ook kun je hoofd-priester zijn: eerste priester, of hoofd, d.w.z. leider van de lofzang (Neh. 11 : 17), de voorzanger die inzet. Soms krijgt het woord zelfs de kleur van: de eerste (en) de beste. Zoals in Ex. 30 : 23 gesproken wordt van „het hoofd van de myrrhe”, in de N.V. uitstekend weergegeven met 'vanzelf gevloeide myrrhe'. Net zoals wij spreken van 'lekhoning': de beste kwaliteit – vanzelf uit de raten gelekt; de rest wordt eruit geslingerd: slingerhoning.

Vooraanstaand? Vooropgaand!

Het begrip 'hoofd' roept een levendig beeld op, zo bijv.: „De HERE zal u (Israël) stellen tot een hoofd en niet tot een staart” (Deut. 28 : 13). En in die beeldende taal zien we het hoofd als eerste, als begin, als eersteling verschijnen. Het hoofd is voorbeeld voor wat komt, voor-ganger van wat volgt.

Wie 'hoofd' is, heeft een vooropgaande positie. Uit de schaats- en wielersport kennen wij de uitdrukking 'op kop gaan' of 'de kop nemen'. En wie op kop gaat, die is de eerste, maar dan de eerste van een hele rij die daar achter komt. 'Hoofd' in deze bijbelse betekenis is niet heerser (onderdrukker), maar voor-ganger en voorbeeld. Het voorbeeld dat gevolgd wordt door wie na hem komen. Dat wat het hoofd kenmerkt, kenmerkt de volgenden. Een mooie toelichting vinden we in diezelfde brief aan de Corinthiërs: „Maar nu, Christus is opgewekt uit de doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn... ieder in zijn eigen rangorde (Groot Nieuws Vertaling: ieder op zijn beurt). Christus als eersteling, *vervolgens* (dan, daarna) die van Christus zijn bij zijn komst” (I, 15 : 20, 23).

Inhoud

- 145 Ds E. R. Postma,
'Hoofd van': Goddelijke rangschikking.
- 146 Mr J. Meulink,
Het Volk Israël
- 147 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 148 G. J. Oonk,
Overdenking bij een herdenking (2 - slot)
- 149 H. Werkman,
'Woordwerk' – christelijk literair tijdschrift –
- 150 Ir A. W. Biersteker,
Minderheidsstrategie

De verbondenheid is kenmerkend

Juist in 1 Cor. 15 staat of valt alles met de verbondenheid tussen de Eersteling en wie na Hem komen. Dat is de inzet van Paulus' prediking: „Indien nu van Christus gepredikt wordt, dat Hij uit de doden is opgewekt, hoe komen sommigen onder u er toe te zeggen, dat er geen opstanding der doden is? Met dat laatste staat of valt Christus' opstanding, Paulus' prediking, het geloof der gemeente, de bevrijding van zonde, de totale verlossing uit de verlorenheid (I, 15:12-19). Zó bepalend, zó kenmerkend is Christus als eersteling voor wie na Hem komen en in Hem ontslapen. Er is daarbij sprake van een zekere „orde” – een woord dat eigenlijk 'rangschikking' betekent. Die rangschikking brengt mee, dat de een het hoofd, begin, eersteling is en dat anderen volgen. Er is – letterlijk vaak – sprake van een volg-orde. Wie staat op het woord rang-orde, bedenke dat die *niet* van doen heeft met 'heersen over' en 'slaafs onderworpen zijn aan'. In Gods rangschikking past niet de vraag (laat staan de strijd) inzake „wie de mééste is”.

Het Volk Israël

Naar aanleiding van een bezoek, dat ik voor enkele maanden aan Israël bracht, volgen hier enkele overpeinzingen over het Joodse volk.

Hier volgt dus niet een reisbeschrijving, al zou daar een interessant verhaal over te schrijven zijn. Evenmin wordt ingegaan op de vraag naar de betekenis en positie van de staat Israël.

Het lijden van de Joden

Bij een bezoek aan Israël wordt men op bijna elke plaats geconfronteerd met de Bijbel. Israël, het land van de Bijbel wordt daarom wel het vijfde Evangelie genoemd. Al is de natuur mooi en zijn de bezoeken aan historische plaatsen erg interessant, het meest kwam ik onder de indruk van het volk der Joden zelf.

Voor het verschrikkelijke lijden, dat de Joden alle eeuwen door treft, raakt je erg. Bij Jeruzalem bevindt zich een groot monument, met museum, Yad Vashem, gesticht ter herinnering van de vervolging der Joden onder het nationaal socialisme. Het laat iets zien van het lijden der Joden in de Tweede Wereldoorlog, waarbij 6 miljoen Joden vermoord werden. Er leven nog veel slachtoffers van de afschuwelijke Duitse vernietigingskampen.

Aan de rand van Jeruzalem ligt het dorpje Kfar Saul. In 1950 is daar een psychiatrische inrichting van gemaakt, o.m. voor mensen die de verschrikking van de holocaust nooit te boven zijn gekomen. De mensen, die hier wonen zijn wrakken. Je ziet er mensen heen en weer sloffen, die menen, dat ze nog steeds in een kamp zitten. Af en toe kijken ze op met angst in hun ogen. Veertig jaar na de oorlog is hun lijden nog niet afgelopen. Het blijkt ook niet mogelijk in hun psychische toestand veel verandering te brengen.

Er is ook veel geld voor nodig om deze inrichting in behoorlijke staat te brengen. Israël kan dat niet betalen, omdat de oorlog bijna alle inkomsten opslokt. Bij een bezoek aan de Knesset, het Israëlische parlement, viel me ook op, dat alles sober was ingericht. Via de t.v. is men dan ook bezig met een hulpactie voor deze inrichting.

En het lijden van het volk der Joden gaat nog steeds door.

De Knecht des Heren

Het is niet zo wonderlijk, dat er Joden zijn, die bij het lezen van Jesaja 53, de profetie over de lijdende knecht des Heren, zichzelf daarin herkennen.

Israël is onderdrukt van Egypte tot Auschwitz. En de onderdruk-

**DOOR
J. MEULINK
ENSCHÉDE**

king is nog niet ten einde. Nog steeds worden in Oost-Europa en het Midden-Oosten Joden onderdrukt. Ook de staat Israël mist nog de nodige stabiliteit, omringd als het is door doods-vijanden. Zal Israël in staat zijn blijvend deze druk te weerstaan? Financieel economisch is men in elk geval aan het eind van zijn latijn.

Veel Joden menen dan ook, dat de lijdende mens in Jesaja 53 het Joodse volk is. Israël, zo meent men, is daar het messiaanse offer. Martin Buber schreef, dat de Knecht des Heren in Jesaja 53 messiaanse trekken vertoont, maar hij ziet er tegelijk ook Israël in.

Voor veel christenen is de Joodse uitleg van Jesaja 53 een onbegrijpelijke zaak. Het is immers een duidelijke profetische aanduiding van de Messias.

De conclusie is dan wel eens, dat de Joden zich blijkbaar niet willen laten overtuigen. Een aanwijzing meent men daarvoor ook te vinden in het feit, dat Jesaja 53 nooit in de synagoge voorgelezen wordt.

Toch zitten de Joden, aldus ds J. Dijk in „Uw volk is mijn volk” helemaal niet in verlegenheid met de figuur van de Knecht des Heren. Het is duidelijk, zo meent men, dat het volk Israël bedoeld wordt. Immers in Jesaja 49 : 3 lezen we: „Gij zijt mijn Knecht Israël, in wien Ik mij zal verheerlijken.”

De uitdrukking „Mijn knecht” is trouwens in de Schrift niet aan een bepaalde persoon gebonden. Abraham, Mozes, de profeten, ja zelfs de Perzische koning Kores worden knechten genoemd. En zo ook het volk Israël.

Ds Dijk stelt daarom de vraag, waarom niet beide tegelijk waar zou kunnen zijn. Israël is toch vanouds het volk van de Messias en anderzijds kun je ook de Messias nooit los zien van Israël.

Hij meent, dat we te maken hebben met het zogenaamde profetisch perspectief.

De profetie wordt etappewijze vervuld. Eerst bij het volk Israël, maar later ten volle bij onze Heiland.

Iets dergelijks vind je in Matth. 2 : 13-15: „Uit Egypte heb Ik mijn Zoon geroepen.” Mattheüs laat dit slaan op Jezus, terwijl Hosea het in Hosea 11 heeft over het volk Israël. Deze profetie wordt tenslotte in Jezus ten volle vervuld.

De gedachte, dat bij Jesaja 53 ook aan het volk Israël gedacht moet worden is te begrijpen. Wanneer we in Jesaja 53 lezen: geen gedaante, noch heerlijkheid, niet begeerd, veracht, de onwaardigste onder de mensen, een lam ter slachting geleid. Is het leven van de Joden niet eeuwenlang zo geweest?

Het is niet zo vreemd, dat Israël bij het lezen van Jesaja 53 zegt: zie, dat zijn wij.

Toch twijfel ik aan de juistheid van deze uitleg.

Ridderbos schrijft in de „Korte verklaring”, dat de knecht des Heren onmogelijk een historische figuur uit het verleden of heden kan zijn.

Wanneer in Jesaja over de knecht des Heren gesproken wordt draagt de voorstelling overal een zeer persoonlijk karakter. Uit het bovenmenselijk karakter der tekening volgt ook, dat de profeet het oog heeft op een grote gestalte van de toekomst.

In Jesaja 53 wordt de Knecht des Heren ook duidelijk van Israël onderscheiden. Zo wordt in vers 9 gesproken over zijn zondeloosheid in tegenstelling met de zonde van het volk in vers 5.

Ook de beschrijving van het lijden is van die aard, dat de profeet niet aan een gewoon mens kan hebben gedacht. Hetzelfde geldt van de beschrijving van zijn verhoging. Heel de tekening van de Knecht des Heren als man van smarten, die plaatsvervangend lijdt voor zijn volk en als lam ter slachting geleid wordt, is bij uitsluiting een profetie van Christus.

In dit verband wil ik nog wijzen op de ontmoeting van Filippus en de kamerling. Wanneer de kamerling vraagt van wie de profeet dit zegt, van zichzelf of van iemand anders, is het antwoord van Filippus duidelijk. Uitgaande van dit Schriftwoord predikte hij Jezus.

Hoe zwaar het lijden van het Joodse volk ook geweest is, ik geloof toch, dat we bij Jesaja 53 alleen aan het lijden van onze Heiland hebben te denken.

Antisemitisme

Waarom moest het Joodse volk de eeuwen door zo lijden tengevolge van vervolging, achteruitzetting, uitstoting, ja zelfs slachtpartijen?

In dit verband spreekt men van antisemitisme. Een wat vreemde benaming voor Jodenhaat. Het gaat nl. niet over haat tegen de semitische volken, maar tegen een bepaald semitisch volk, het Joodse. Juist de Arabische volken, ook semieten, deden en doen mee aan het vervolgen van Israël. Vroeger werd de haat tegen de Joden nog al eens verdedigd wegens de kruisdood van onze Here Jezus. Men sprak zelfs over Gods moorders. De Joden, zo stelde men, hebben zelf een vloek over zich gehaald, toen zij bij de kruisiging van Christus riepen: zijn bloed kome over ons en onze kinderen. Daarmee zou het Joodse volk voor eeuwig door God zijn verworpen. Een vreemde argumentatie. Onze belijdenis zegt terecht, dat Jezus onder Pontius Pilatus gekruisigd is. Daar was ook wel een aantal Joden schuldig aan. Relatief echter maar een klein deel van de Joden. Op grond daarvan kon God toch niet het hele volk Israël verwerpen. De eerste christelijke gemeenten bestonden dan ook grotendeels uit Joden.

Maar ook voor de Joden, die wel aan de kruisiging deelnamen, is vergeving mogelijk. Christus zegt aan het kruis: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen.” Petrus merkt later op: „En nu broeders, ik weet, dat gij uit onkunde gehandeld hebt, gelijk ook uw oversten.”

Antisemitisme heeft zich ook niet pas na de dood van Christus openbaard. We lezen ervan in Gen. 26 : 16 (Isaäk en Abimelech), Ex. 1 : 9 (Farao), Ester 3 : 8 (Haman).

Men heeft ook wel getracht uit bepaalde teksten af te leiden, dat de Bijbel zich ook in antisemitische zin uitlaat. Zo verwees M. Dibelius (An die Thessalonicher, 1937) naar wat Paulus schrijft in 1 Thess. 2 : 14. Paulus zegt hier van de Joden in Judea, dat zij zelfs de Here Jezus en de profeten gedood en hem, Paulus, tot het uiterste hebben vervolgd; dat zij Gode niet behagen en aller mensen vijanden zijn, doordat zij hem trachten te verhinderen tot de heidenen te spreken tot hun behoud, om aldus te allen tijde de maat van hun zonde vol te maken. Daarom is over hen de toorn gekomen tot het einde.

Hier kan natuurlijk geen sprake zijn van antisemitisme bij Paulus, die zelf een Jood is en zich daar ook helemaal niet voor schaamde. Paulus wijst er hier op, dat het zover met zijn volk gekomen is. Ze hebben Jezus en de profeten gedood en verhinderen zelfs de prediking van het Evangelie, waardoor ze behouden kunnen worden. Het zondeproces is hier volgroeid en daarop volgt onherroepelijk het oordeel.

Het zijn scherpe woorden van Paulus. Ze mogen echter niet opgevat worden als een gericht over heel het volk Israël, maar tegen die Joden, die de maat van hun zonde vol gemaakt hebben. Antisemitisme kan geen enkel argument aan de Schrift ontleenen.

Antisemitisme is ook op verschillende gronden verdedigd.

Vroeger vooral op religieuze gronden. Sinds de vorige eeuw op grond van dwaze rassentheorieën. Denk aan de Neurenberger wetten van 1935, waarbij huwelijk en geslachtelijk verkeer tussen Joden en niet-Joden strafbaar werd gesteld.

Het is ook moeilijk te zeggen, waaruit dat antisemitisme, die Jodenhaat, is voortgekomen. Gewezen is op het exclusief eengodendom van de Joden in een wereld van het veelgodendom. Ook het zich apart houden van de Joden wordt wel als oorzaak aangewezen.

Is er sprake geweest van jaloersheid? Daar was weinig reden toe, in de tijd, dat Israël in Palestina woonde. Babyloniërs en Assyriërs hadden een veel rijker cultuur dan de Joden.

Zou toch de voornaamste oorzaak niet zijn, dat de Joden het

volk zijn waaruit Christus geboren zou worden en geboren is? Het is een wonder van God, dat ondanks alles de Joden ook als volk zijn blijven bestaan. Karl Barth heeft daarom eens gezegd, dat het voortbestaan van het Jodendom het enige natuurlijke Godsbewijs is. Christenen hebben helaas ook aan het antisemitisme meegedaan. Toch moet men hierover niet te generaliserend spreken. Met name Calvinistisch Nederland is jarenlang een toevluchtsoord voor vervolgte Joden geweest.

Het is niet toevallig, dat de calvinist Revis de dichter was van: „T'en zijn de Joden niet, Heer Jesu, die u cruysten”.

Er ligt een bedekking op hun hart

Daar is me nog een andere indruk uit Israël bijgebleven, nl. dat nog altijd het woord van Paulus waarheid wordt, dat we vinden in 2 Cor. 3:14-16: „Want tot heden toe blijft dezelfde bedekking over de voorlesing van het oude verbond, zonder weggenomen te worden, omdat zij slechts in Christus verdwijnt. Ja, tot heden toe, ligt telkens wanneer Mozes gelezen wordt, een bedekking

over hun hart, maar wanneer iemand zich tot de Here bekeerd heeft, wordt de bedekking weggenomen.”

In Jeruzalem kom je in aanraking met orthodoxe Joden, die met fanatisme ijveren voor de naleving van de wetten van Mozes. Wanneer op vrijdagavond de sirene het begin van de sabbath afkondigt, wordt in de wijken van de orthodoxe Joden alle verkeer stilgelegd. De Joden haasten zich in hun sabbathskleren naar de synagogen, waar een gebedsdienst gehouden wordt en bij het zingen het verlangen naar de komst van de Messias, de grote Zoon van David wordt uitgesproken. Op zaterdag volgt dan de hoofddienst, waar uit de boeken van Mozes en de profeten gelezen wordt. De Klaagmuur blijft dag en nacht bezet door biddende Joden. Men slooft zich uit om de wetten van Mozes na te komen.

Hun ijver is zeer groot. Men vreest, dat een heerschappij van allround orthodoxe Joden voor de anderen, ook voor de christen-Joden, kwalijke gevolgen zou hebben.

Zo blijft men met verlangen uitzien naar de Messias. Men ziet niet, dat de Messias al voor 2000 jaar gekomen is. De bedekking,

Redaktie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redaktie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

de sluier op hun hart, maakt hen daar blind voor.

Onze roeping

Wat is nu onze roeping tegenover de Joden?

Dat is in de eerste plaats de verkondiging van het Evangelie, de Blijde Boodschap dat Jezus gekomen is en in onze plaats voor onze zonden geleden heeft. Hij is de ware Knecht des Heren, door Jesaja voorzegt.

Een andere weg is er ook voor de Joden niet.

Die verkondiging van het Evangelie is een moeilijke zaak. Het lijkt vaak een ploegen op rotsen. Maar vergeet dan niet, dat hier ook bij ons schuld is.

Paulus zegt in Romeinen 11:11, dat de zaligheid de heidenen is ten deel gevallen om Israël tot jaloersheid te verwekken. Is daar in de geschiedenis veel van terecht gekomen? Ook christenen hebben deelgenomen aan het discrimineren van Joden en zelfs aan vervolgingen.

Maar dat is niet de weg waardoor men Joden tot jaloersheid kan brengen. Dat kunnen we alleen als we in woord en daad laten zien, dat onze enige verwachting is op onze Heer en Heiland. Als we ook aan de Joden iets laten zien van de liefde, waartoe we in 1 Cor. 14 worden opgeroepen. Laten we ook in ons gebed Gods oude Bondsvolk niet vergeten.

Hemelvaartsdag

Wat kunnen kerk en maatschappij in de loop der eeuwen veranderen!

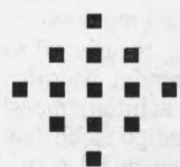
De Nationale Synode van Dordrecht, gehouden in 1578, sprak als haar oordeel uit: „Het ware wel te wensen dat de vrijheid, die God ons gegeven heeft, om zes dagen per week te arbeiden, ook door de kerken werd erkend, zodat zij alleen de zondag vieren zouden. Nochtans, omdat de overheid eist dat ook sommige andere feestdagen onderhouden worden, zoals Eerste en Tweede Kerstdag, de Paas- en Pinksterdagen en in sommige plaatsen ook de nieuwjaarsdag en de hemelvaartsdag, zo zullen de predikanten op die plaatsen zich inspannen om door middel van hun preken de onnutte en schadelijke ledigheid op die dagen te veranderen in heilige en nuttige oefeningen.” Toen vond een kerkelijke vergadering het een heerlijke vrijheid dat men alle dagen van de week werken mocht, behalve dan de zondag en nu zou het de overheid niets kunnen schelen als er op hemelvaartsdag gewerkt werd; maar als die dag een gewone werkdag werd, zouden de kerken protesteren. Misschien wel juist bij monde van die mensen, die zo graag in de lijn der vaderen blijven willen.

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

We hebben toch eigenlijk wel een probleem met de hemelvaartsdag. De kerkdienst trekt dan niet. Met Kerst en Goede Vrijdag is er stemming of sfeer, op hemelvaartsdag niets daarvan. De jongelingsbond, vroeger al, hield de bondsdag en het grootste deel van de jeugd ontbrak dus in de kerkdienst. Anderen maken er een uitgaansdag van, en als je dan eerst naar de kerk gaat, wordt het zo laat voordat je weg kunt. Wie wel naar de kerk gaat, doet dat omdat het behoorlijk is. „Als de kerkeraad roept, moet je gaan”. Doch het is minder dan de helft van de gemeente, die naar de kerk komt. Toch moet die dag in ere blijven, of in ere komen, schreef prof. dr K. Dijk. Tenminste, als we het kerkelijk jaar aanhouden willen, want dan behoort de gemeente, tien dagen voor Pinksteren, de hemelvaart te gedenken. Dat heilsfeit is een schakel

in de keten, die niet gemist kan worden. Hij schrijft ook, dat het nodig is om 's zondags vóór en na de hemelvaartsdag over die hemelvaart te preken, want er zijn zoveel mensen, die de eigenlijke hemelvaartsdienst niet meemaken. Ja, dat heb je met dat kerkelijk jaar, als je daaraan gebonden wezen wilt. Er is ook een probleem met de inhoud van de preek. Voor mij tenminste. Ik lees dat de hemelvaartsdag uitnemend geschikt is om de gemeente te laten zien dat „het” hier beneden niet is, doch in de hemel. „Want de gemeente is van nature zo aardsgezind.” Ik krijg integendeel soms de indruk, dat men wel graag zich koestert met het hemelse burgerschap om zich zodoende van de vraagstukken van de aarde af te maken. Over het plan van de Star Wars zegt men dan, dat we hier op aarde immers toch geen vrede zullen hebben en dat we maar blij moeten zijn met de vrede die alle verstand te boven gaat. Ik geloof niet, dat de hemelvaart van onze Here Jezus ons die kant op hebben wil. Ik noem maar één voorbeeld. Er zou zoveel te zeggen zijn op hemelvaartsdag. Maar we zitten elk jaar met de onbevredigende situatie van het slechte kerkbezoek. Dat is al lang zo. Daar wordt al honderd jaar over geklaagd. En het blijft maar zo.

Overdenkingen bij een herdenking (2-slot)

(mei 1940 - mei 1985)

Idealisme

Toch zijn het niet alleen brave doorsnee-burgers, die in de twintiger jaren geboeid raken door het fascisme. Er zijn ook jongeren, die vol idealisme om geheel andere redenen zich laten misleiden door de kretologie van Hitler en Mussolini. Al vóór de Eerste Wereldoorlog heerste er bij een bepaalde groep jongeren verzet, tegen een samenleving, die alleen maar uit is op eigen belang, op persoonlijk nut. Tegen een mentaliteit van „we hebben het goed en het wordt nog steeds beter”. Voor hen kent deze samenleving geen spanning meer, er zijn geen grote idealen meer om voor te vechten, het is er zo bedompt, ze kunnen er niet meer in ademen. Jacques de Kadt gaat in zijn boek „Het fascisme en de nieuwe vrijheid” zelfs zover, dat hij dit protest tegen een geest van platvloers materialisme in wezen iets goeds noemt en zo tot de uitspraak komt: Ik haat het fascisme niet omdat het alleen maar iets slechts is, doch omdat het de pervetering, het bederf, van zoveel goeds is. En zo zijn er jongeren geweest, die hebben gemeend, dat het fascisme hen de kans bood om boven de grauwe middelmaat uit te stijgen, om „heroïsch” te leven. Zo zijn er geweest, hier slechts kort aangeduid, de katholieke jongeren, veelal kunstenaars en intellectuelen, die met name in het optreden van de toenmalige RKSP een verloochening zagen van de zuiver katholieke beginselen. Zij verfoeiden de sfeer van compromissen, die het politieke bedrijf kenmerkten en streefden naar een – zoals zij dat noemden – „integrale” verwezenlijking van de katholieke beginselen in staat en maatschappij. Men spreekt ook wel van de z.g. Herstelbeweging. Er zijn er uit deze beweging, die zich ook zeer aangesproken voelen door de fascistische idealen van met name Mussolini.

Al dient hierbij aangetekend te worden, dat niet iedereen, die bij deze beweging betrokken was, later automatisch zich aansloot bij de NSB. De Brabantse priester, Wouter Lutkie, was een vurig bewonderaar van Mussolini. Hij noemde hem de man, in wie „Gods vinger” kenbaar was. Toch moest deze Lutkie later niets van de Nazi-beweging hebben, hij was heftig anti-Duits en heftig anti-nazi. Ook deze nuance moeten we aanbrengen. Tevens moeten we vaststellen, dat deze groepen in ons land altijd van zeer beperkte omvang zijn gebleven, vooral door de later zo verguisde verzuiling van ons volk. Tevens stond er ook nooit in hun midden een echte leidersfiguur op, die aantrekkingskracht genoeg uitoefende om ook maar enigszins in de voetsporen te kunnen treden van hun grote voorbeeld Mussolini.

Naar ik hoop, is het uit het voorgaande duidelijk geworden, welk een complex verschijnselen het fascisme eigenlijk is en ook hoe op zich zelf eerlijke idealisten, die zich zorgen maakten om de samenleving, waarin zij toentertijd leefden, omdat waarden, die zij bedreigd achtten, moesten worden verdedigd, toch tenslotte terecht kwamen bij een ideologie, die de onmenselijkheid principieel tot dogma verhief. Het is

DOOR G. J. OONK HEERENVEEN

gemakkelijk vanuit onze situatie in 1985 scherp te oordelen en te veroordelen. Wie de moeite wil nemen, het spoor terug te volgen naar de twintiger jaren en daarna, zal wat bescheidener oordelen en wellicht wat minder snel veroordelen. Naast begrip zullen we er echter ook onze lessen uit moeten leren.

Duitse predikanten

Onlangs las ik een boek over de vragen, die rijzen aangaande de houding van Duitse predikanten in de Hitler-tijd. Zij, die wisten van het „Gode meer gehoorzaam moeten zijn dan de mensen” en toch niet hun stem verhieven, toen de Nazi-terreur losbarstte. Ze sloten zich niet aan bij de Belijdende Kerk, ze zwegen. Ze deden plichtsgetrouw hun werk in hun gemeente, ze brachten géén politiek op de kansel, soms ook was hun afkeer van „rood” zo groot, dat men de „bruine” benden het voordeel van de twijfel gunde. En zo wilden ze bepaalde dingen dan ook beslist niet zien. Een dochter van een predikant

uit deze dertiger jaren, zit met de benauwende vraag, waarom haar vader, dienaar van het goddelijk Woord, bij zoveel goddeloosheid toch bleef zwijgen. Ze doet dat, door ook het spoor terug te volgen, door gesprekken met vroegere gemeenteleden van haar inmiddels overleden vader. Ze doet dat, op 'n zeer fijngevoelige manier, want het gaat om haar vader en ze wil tot een eerlijk oordeel komen. Ze tekent hem als een man van vrede, die het boze niet heeft weerstaan, omdat hij alleen het goede kon en wilde zien. (Als U geïnteresseerd bent, het boek heet: Predikant in Nazi-Duitsland door Ruth Rehman. Uitgave Kok, Kampen.)

Herhaling?

Na deze terugblik nu naar ons herdenken in 1985. Hoe en wát herdenken we? Hoe proberen we een antwoord te geven, op vragen, die vanuit het verleden op ons afkomen, vragen, die we niet zo maar van ons kunnen afschudden. Op de Oosterbegraafplaats in Amsterdam staat het Auschwitzmonument. Bij dit monument het opschrift: Nooit meer Auschwitz.

Wat het werkelijk voor iemand betekent om in Auschwitz te hebben gezeten en dan die hel ook nog te overleven, kan ik mij niet indenken. Wat ik me wel goed kan indenken is, dat je, dit alles mee gemaakt hebbend, zegt: Dit nooit weer. Alleen; zal de wereld echt nooit meer zo iets mee maken? Misschien niet in exact dezelfde vorm, want in die zin zal de geschiedenis zich m.i. niet herhalen. De mensheid wordt geacht van de geschiedenis het een en ander te leren, maar wie de wereld van 1985 beziet, kan wat dat betreft, onmogelijk van enig optimisme blijk geven.

Concentratiekampen zijn er ook nu nog in de wereld, weliswaar niet met gaskamers en crematoria, maar toch oorden, waar een mensenleven niet zo zwaar telt. Dwaze moeders uit Argentinië demonstreerden jarenlang wanhopig omdat in hun land zomaar mensen verdwenen. En in Peru en Bolivia schijnen deze „verdwijningen” ook voor te komen. In Oeganda heerste jarenlang een bloeddorstige, zwarte dictator, Idi Amin (of zijn we dat alweer vergeten?). Wat gebeurt er nu in de woestijnoorlog tussen Iran en Irak? Wat gebeurt er in dat voor ons zo verre, vreemde Afghanistan? En, om bij het onderwerp te blijven, hoe staat het met de herleving van het fascisme in onze wereld?

Geen enkel regiem in de wereld noemt zich officieel fascistisch. Dat zij zo, maar bepaalde trekken van sommige machthebbers komen ons toch wel zeer bekend voor. We horen af en toe van, weliswaar kleine groepjes in Duitsland, die het hebben over de „leugen van Auschwitz” en in ons eigen land hebben we te maken met een Centrum-Partij, die we, op zijn zachtst gezegd, dienen te wantrouwen. Al gaat het mij wat ver, om zoals soms gebeurt, een regelrecht causaal verband te zien tussen b.v. de discriminatie van vreemdelingen in ons land en het uiteindelijk resultaat van het rascisme in Hitler-Duitsland, nl. de vernietigingskampen in Polen.

Post-christelijk

Wel is het evident, dat ook wij een zeer diepe crisis in onze cultuur beleven. Als christenen, gaan we in een eertijds Christelijk Nederland tot een minderheid behoren. Al kan ik me toch niet aan de indruk onttrekken,

Jeugddag 1985: Leer ons bidden!

De jaarlijkse jeugddag van de stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk (voorheen Gereformeerd Landelijk Jeugdcomité) wordt dit jaar gehouden op D.V. 16 mei a.s.

Jeugddag: dat is elkaar ontmoeten, samen luisteren, samen zingen en samen bidden. Dat laatste, bidden, is dit keer het thema van de jeugddag. Eén dag zullen we dan samen stilstaan bij dit onderwerp, waarmee ieder van ons volop te maken heeft. We strijden immers als gelovigen met de wapenrusting Gods aan en blijven steeds in contact met onze Veldheer door te bidden (Efeze 6 : 18).

Naast gesprekken met jongeren en ouderen over dit onderwerp zijn er toespraken van ds G. de Lange uit Oegstgeest en ds W. Smouter uit Rijswijk. Verder zijn er optredens van het I.J.E.-koor uit Overschie. De op de vorige jeugddag gestarte landelijke actie voor het werk van de Wycliffe Bijbelvertalers zal worden afgesloten, waarna een nieuw project wordt bekendgemaakt.

De toegangsprijs bedraagt f 5,-. Koffie en broodjes zijn verkrijgbaar. Tot ziens op 16 mei in de Ned. Geref. Kerk, Westvest 30 te Schiedam. Aanvang 10.30 uur.

Roel Venderbos, secretaris
Deutzstraat 4, 2342 AC Oegstgeest, tel. 071-175273

dat we het verleden, wat dat betreft, wel eens te rooskleurig voorstellen. Er wordt gesproken van een post-christelijk tijdperk. (Overigens las ik gisteren in de krant van een Joegoslavische hoogleraar, die sprak over het post-atheïstische(!) tijdperk. Dus in dat kamp voelt men zich ook niet helemaal gerust.)

Dat post-christelijke van onze tijd, brengt ons er ook toe ons zorgen te maken over de toekomst. We voelen ons bedreigd door vele ontwikkelingen. We voelen ons gedrongen op de bres te staan voor de waarden van het christendom, als die steeds meer geminacht worden. Anderen spreken van achterhoedegevechten, alsof achterhoedegevechten altijd zonder betekenis zouden zijn. Voor hen, die deze gevechten leveren vanuit de Christelijke hoop, zijn ze nooit zinloos. Het is alleen wel geweldig belangrijk, *hóe* we deze strijd voeren. In de twintiger en dertiger jaren zijn er, ook christenen, geweest, die bij het op de bres staan voor de waarden, die ze meenden te moeten verdedigen, het uiteindelijk niet zo nauw meer namen met de middelen die men gebruikte. Zo kunnen ook wij, met de beste bedoelingen en zonder dat we dat zelf beseffen, al verstrikt zitten in de netten van de een of andere ideologie. Prof. Goudzwaard omschrijft daarbij het begrip ideologie als volgt: Een stelsel van waarden, opvattingen, motieven en normen, dat als instrument mag en moet worden aangewend om een allesoverheersend praktisch doel te verwezenlijken. We kunnen ook oude waarden verdedigen, omdat dat ons beter uitkomt, om van moeilijke problemen ons af te wenden, een dergelijk conservatisme kan ook tot een ideologie worden. Een anti-houding zonder meer kan nooit een goede, Christelijke houding zijn.

Onze taak

Maar is dan dit alles overdenkend, het dan toch maar niet beter om ons terug te trekken in de laatste bastions, die ons nog resten? Er van uitgaande, dat we daarin ook echt veilig kunnen overleven?

Een dergelijke reactie is maar al te begrijpelijk, toch moet het zó niet. We moeten toch maar weer aan de slag, er moet wat gebeuren. We hebben toch nog een taak in deze wereld. En natuurlijk moeten we dan wel héél voorzichtig zijn, géén naïef optimisme. De structuren van deze samenleving, zullen heus niet zo snel onder onze „actie-bereidheid” bezwijken. We moeten wel de maat van onze mogelijkheden leren kennen en ik denk, dat we ook rekenen moeten met de tijd,

waarin we nu leven. We zullen misschien tevreden moeten zijn met een klein berichtje op een achterpagina, al zouden we misschien best ook heel graag nieuws zijn voor de voorpagina, zoals dat b.v. in de dertiger jaren vaak het geval was. We moeten ook in die zin maar heel bescheiden zijn, door niet al te snel te roepen, dat iets óns nooit meer zal overkomen. Op toogdagen en jeugdmeetings werd nogal eens gezongen: Ze zullen ons niet hebben, de goden van de tijd, niet om hun erf te wezen, heeft God ons nu bevrijd. Zo ongeveer zongen we dat. En we meenden het ook nog, vooral als je dat met duizenden tegelijk samen kon zingen. We zingen dit lied, denk ik, vandaag niet zo vaak meer, misschien kunnen we ook beter wat anders zingen. Laten we maar aan het werk gaan. Ook in een post-christelijk tijdperk, want we leven toch in het jaar Onzes Heeren 1985. Zelfs al lijden we voor ons gevoel alleen maar nederlagen.

D-day — V-day

De situatie, waarin wij als christenen nu leven, in de tijd tussen de komst van Christus bijna 2000 jaar geleden en Zijn wederkomst, wordt wel eens geken-

schetst aan de hand van de feiten, die we nu in deze tijd herdenken. Toen op 6 juni 1944 de Geallieerden landden op de kust van Normandië en zij niet weer de zee werden ingedreven, was dat de beslissende dag, althans zo zien wij dat hier in het Westen.

We spreken van D-Day (Decision Day). Het pleit was beslecht, toch zou de uiteindelijke dag van de overwinning nog op zich laten wachten tot mei 1945. Toen werd het V-Day. Daar tussen in moest er nog een zware strijd gestreden worden. Dat beseft je heel goed als je eens wat rondwaalt over het Amerikaanse oorlogskerkhof bij Margraten in Limburg. Voor velen was de laatste oorlogswinter zwaar en donker. Voor ons gevoel wordt het in onze tijd alleen maar donkerder. Toch weten we van de V-Day van Jezus Christus, al kunnen we de datum niet in onze agenda's invullen. We zijn met Hem wel zeker van de overwinning.

Een bekend Engels gezegde luidt: De nacht is het donkerst vóór de morgen. Welnu, in die duisternis moeten wij maar proberen lichtpunten te zijn, want daar is dan wel behoefte aan. Misschien doen we dat niet altijd even overtuigend, soms zijn het wat armetie-

rige vlammetjes, ze waaïen ook wel eens uit, maar toch mogen we het steeds opnieuw weer wagen, opdat onze werken gezien worden door de mensen. Want onze Lichtbron is ook 40 jaar na de V-Day van 1945 nog steeds dezelfde. Het is Het Woord, dat een lamp is voor onze voet en een licht op ons pad. Let wel, voor *onze* voet en op *ons* pad. We kunnen dan niet alle problemen oplossen, vele vragen blijven onbeantwoord. We krijgen echter wel licht genoeg, terwijl het verder om ons heen, donker blijft, om stap voor stap verder te komen en dat moet ons genoeg zijn.

Geraadpleegde literatuur

- A. A. de Jonge
Het Nationaal Socialisme in Nederland – Den Haag 1968.
- L. M. H. Joosten
Katholieken en Fascisme in Nederland – Hilversum 1964.
- H. G. Leih
De droom van de revolutie – Kampen 1975.
- B. Goudzwaard
Genoodzaakt goed te wezen – Kampen 1980.
- A. A. de Jonge
Crisis en Critiek der Democratie – Assen 1968.

Woordwerk

christelijk literair tijdschrift

Twée jaar geleden heeft een stel idealisten (ik moet bekennen dat ik één van hen was) een nieuw christelijk literair tijdschrift opgericht. Het was een waagstuk. Economisch was het eb, het blad betekende een forse aanslag op de vrije tijd van een kleine kern mensen die het toch al druk hadden, en de vraag was: komt het blad op peil?

Ongeveer 20 jaar geleden was het christelijk literair blad 'Ontmoeting' opgeheven. Stond er een nieuwe generatie dichters en schrijvers te trappelen om het blad kwaliteit te geven? Een naam was gauw gevonden: WOORDWERK. Die naam hield een program in. 'Woordwerk' wilde werken met woorden, met op de achtergrond het Woord.

Het is nu twee jaar verder, en ziedaar, 'Woordwerk' heeft al twee jaargangen volgemaakt. Het begin was wat aarzelend, maar langzaam en zeker nam de kwaliteit toe. Nogal wat dichters en schrijvers keken een tijd lang de kat uit de boom voordat ze bijdragen stuurden.

Ik geloof niet dat ik overdrijf als ik beweer dat 'Woordwerk' een blad met body geworden is. De literatuur van christenen heeft door het blad meer bekendheid gekregen, er is voor de toekomst een voorraad en overzicht aangelegd, er is gediscussieerd over de geestelijke achtergronden van het blad, verscheidene jonge auteurs

DOOR
H. WERKMAN
AMERSFOORT

hebben kunnen debuten. Dit laatste is een van de doelstellingen van het blad. Wie terugleest in de verschenen nummers kan daar kwaliteitsvolle debuten vinden van o.m. Stevo Akkerman, Rijke de Wolf, Henk Knol, Bernard van Loon, allemaal dichters, terwijl o.m. Niek Bakker en Gerit Kråa als verhalenschrijvers en Dirk Zwart als recensent debuteerden.

'Woordwerk' is een uitgave van de Vereniging van Prot.-chr. auteurs 'Schrijvenderwijs', maar het is bepaald niet alleen voor leden bestemd. Menige niet-Schrijvenderwijzer publiceert erin.

Hoe? Moet ieder gedicht en ieder verhaal een christelijk slot hebben of op z'n minst de naam God vermelden? Nee. Dat zou onnatuurlijk en onwils zijn. Vanzelfsprekend brengt de identiteit van het blad met zich mee, dat het christelijk geloof een belangrijk aspect is, ook in de bijdragen. Maar de eenvoudige getuigende poëzie (waarvan overigens geen kwaad woord!) ontbreekt in Woordwerk bijna geheel, omdat die vaak niet literair is. De redactie vindt echter dat de gedichten van A. F. Troost, met strofen als

Dopen is nat
met handen, hol
scheppen – een bad
een grafkuil vol.
wel tot de literatuur behoren.

Is het volgende korte gedicht '40-'45 van Hennie Roth-Veltman christelijke literatuur?

de vlag in de doos
werd onder ons bed
bij het dakraam
steeds vaker
een stukje verzet.

Nee. Maar wel literatuur van een christen, en daarom Woordwerk waardig.

Jaargang twee

Om een indruk van het blad te geven, som ik wat bijdragen op uit jaargang twee. Er verschenen verhalen van Niek Bakker (over Noord-Ierland), Evert Kuijt (een kroniekfragment), Mance ter Andere (over schuld), Hans Werkman (een romanfragment), Willem G. v. d. Hulst (over een Parijse schilder). Enkele dichters waren L. v. d. Hengel (een Woordwerk-ontdekking van hoge kwaliteit), Hennie Roth (die een heel eigen toon ontwikkelt), Feya Strijk-Braunius (precies en sfeervol), Anne Schipper (n.a.v. Picasso en Kandinsky), Koos Geerds (een moeilijke maar kwaliteitsvolle wintercyclus), Lode Bisschop (met een zeer eigenzinnige vorm), Lenze L. Bouwers (met rondelen), Piet Los (haiku). Ook zijn er onbekende herontdekte gedichten van Willem de Mérode gepubliceerd. Het beschouwende deel van 'Woordwerk' is gevuld met boekbesprekingen van E. Hofman, essays over 17e-eeuwse poëzie van prof. dr L. Strenght, een fijnzinnige beschouwing over de poëzie van Judith Herzberg door Sybe Bakker, een essay over Achterberg door dr I. de Gier. Het is maar een greep.

Plannen

Jaargang 3 gaat van start in juni 1985. Het eerste nummer van deze jaargang wordt dan gepresenteerd in de Kapel van de EO in Hilversum (Oude Amersfoortseweg 79a), op zaterdag 8 juni, vanaf 10 uur. Een deel van de auteurs zal het werk voorlezen. Iedereen van harte welkom, gratis! Het belooft weer een mooie literaire en muzikale dag te worden.

Een jaargang telt vier nummers met in totaal 208 bladzijden.

Wat de inhoud zal zijn is nu natuurlijk nog niet bekend, maar er is al wel iets van te zeggen. Als dichters zullen Jaap Zijlstra, E. Hofman, Feya Strijk-Braunius, Marnix Niemeijer e.a. bijdragen. Verhalen zullen geplaatst worden van o.m. Willem G. v. d. Hulst (herinneringen aan zijn vader), Gerrit Kraa (die merkwaardige en boeiende verhalen schrijft die naar Belcampo ruiken), Hans Werkman. Er zal een beschouwing gewijd worden aan de P. C. Hooftprijs, prof. Strenght schrijft over poëzie van Revius en Huygens. De redactie (E. Hofman, Anne Schipper en Hans Werkman) speelt met de gedachte een poëziewedstrijd te organiseren.

Moet ik nog meer noemen om u over te halen tot een abonnement? Nog één ding: het blad is erg goedkoop, goedkoper dan de meeste boeken. Voor 208 bladzijden betaalt 'n abonnee f 27,50 en een studerende f 19,50. Losse nummers kosten f 7,50.

'Woordwerk' kan net bestaan. Nieuwe abonnees zijn zeer welkom. Wie zich wil opgeven kan een kaartje sturen naar de administratie: Evert Kuijt, Schans 37, 4251 PW Werkendam of hem even bellen (01835-2193). Een proefnummer voor de halve prijs vragen kan natuurlijk ook.

Wie werk van literair gehalte wil inzenden (in drievoud getypt, met retourporto) kan dit doen aan het redactie-adres: Hans

Werkman, Willem van Mechelenstraat 5, 3817 BB Amersfoort.

Aanbevolen

Van harte ondersteun ik het streven van de heer Werkman: ik acht het van groot belang dat er weer een blad is waarin de literatuur van christenen een kans krijgt. Het zou jammer zijn als Woordwerk door een tekort aan abonnees zich niet zou kunnen handhaven. Ik hoop dan ook dat er uit de kring van Opbouwlezers voor dit literaire tijdschrift zullen komen.

T. Hoekstra

Minderheidsstrategie

Strating en De Jong

Het is al weer enige tijd geleden dat de heer Strating uit Woerden in ons blad de discussie aansneed over 'Christelijke aktie of getuigenis' (Opbouw, 11 januari '85). Inmiddels zijn we enkele maanden verder, en hebben we - naast een reactie op genoemd artikel door ir. A. Kadijk uit Dronten (1 februari '85) - een aantal artikelen van ds H. de Jong gehad over verwante onderwerpen. Ik doel op de artikelen 'De post-christelijke overheid' (15 en 22 februari '85) en 'Aggiornamento' (8 februari '85). Aan laatstgenoemd artikel heb ik bovenstaande titel ontleend.

Als ik het goed zie namelijk, dan komt dat wat Strating als 'getuigenis' typeert, heel dicht bij wat in het betoog van De Jong onder 'minderheidsstrategie' zou (kunnen) vallen. Leest u nog maar eens de 'uitwerking' van zo'n minderheidsstrategie voor de christelijke politiek, zoals De Jong daarover schrijft in het 2e artikel 'De post-christelijke overheid'.

DOOR A. W. BIERSTEKER WEZEP

Ter illustratie één citaat:

„Zou christelijke politiek dan vandaag niet hieruit moeten bestaan dat... wij er (dus) onder het uitdrukkelijk noemen van de naam van God voor ijveren dat de mens in onze samenleving met zijn gezag (5e gebod), met zijn leven (6e gebod), met zijn gezin (7e gebod), met zijn goed (8e gebod), en met zijn naam veilig is?

Vrij bescheiden doelen zouden we ons dan stellen, maar de naam van God zouden we er publiek bij kunnen opheffen.”

Nog één citaat, om het beeld compleet te maken:

„Want het politieke leven lijdt onder een tekort aan godvrezendheid sic.!) - Het is niet goed als Gods naam nooit klinkt. Daar kwijnt de humaniteit bij weg, ook in haar bescheidenste vormen.”

Vergis ik me, als ik meen dat deze opstelling door dhr. Strating als 'getuigenis', in tegenstelling tot 'aktie', zou worden aangemerkt?

Tweestromenland

Dhr. Strating ontwaarde in zijn artikel een tweestromenland: het christelijk getuigenis versus christelijke aktie. Hijzelf ziet die zo duidelijk, dat hij het voor onmogelijk houdt dat een ander ze niet zou zien; hij schrijft over een 'niet te ontkennen' bestaan van die twee. En hij doet een hartstochtelijk beroep op betrokkenen - w.o. het RPF-bestuur - om het bestaan van zo'n tweestromenland te erkennen en 'te werken aan het samenbinden van beide'. (of dhr. Strating dus 'Opbouw' voor ogen heeft!)

Inderdaad moet toegegeven worden dat zoiets als een tweestromenland bestaat. Maar of de grens tussen die beide samenvalt met die tussen aktie en getuigenis, waag ik te betwijfelen.

In alle nuchterheid kan ik niet inzien, waarom iemand er tijd en moeite voor zou opofferen om in het bestuur van een kiesvereniging zitting te nemen, als hij/zij eigenlijk uit is op getuigenis i.p.v. aktie. Zo iemand kan beter lid worden van een evangelisatiecomité, zendingscommissie, aktief meewerken aan evangelisatie- of zendingswerk. In een politieke partij is de man/vrouw w.s. toch niet zo 'happy'.

Kun je de RPF afdoen als een getuigenispartij? Kom nou, u weet wel beter! En is de jonge RMU (Reformatische Maatschappelijke Unie) louter een 'getuigenis' tegenover de 'aktie'-ve CNV? Hoe zit dat met de Stichting Bijbel en Onderwijs (versus de Unie School en Evangelie)? Moet toch ook niet - in alle eerlijkheid - gezegd worden dat de EO méér is dan een boodschap? Het is een omroep-met-de-Bijbel, maar dan toch wel een omroep! En zo is ook de RMU een vakbond-met-de-Bijbel, en de

Jaarvergadering „Opbouw”

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” zal dit jaar worden gehouden op zaterdag 11 mei a.s. in de Jeruzalemkerk te Utrecht.

In de morgenvergadering, die ook voor belangstellenden toegankelijk is, zal de heer Dr B. de Vries, fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer der Staten-Generaal spreken over het onderwerp:

Taak en functie van de christen in de Nederlandse samenleving.

De vergadering begint om 10.30 uur. De kerk is open vanaf 10.00 uur, zodat u voor de aanvang van de vergadering nog een kopje koffie kunt drinken.

Het bestuur

RPF een politieke partij-met-de-Bijbel!

Moed vatten

Overigens mag het bestaan van de EO als B-omroep ons aan het denken zetten over de te volgen 'minderheidsstrategie'. Stellig, als christenen zijn we fors in de minderheid. Maar toch ook weer niet zo, dat we niets meer zouden voorstellen, geen enkele invloed meer zouden kunnen hebben op de samenleving en de cultuur.

Zeker, we moeten ons bescheiden opstellen en geen al te hoogdravende idealen nastreven, maar dat we ons *op* moeten *stellen*, een *standplaats* moeten kiezen, dat staat als een paal boven water.

We zullen moeten zorgen voor een helder en duidelijk geluid. Niet (teveel) vervormd door stoorzenders. We zullen duidelijk moeten aangeven, uit welke levensbron we putten. En Wie nu eigenlijk de schepping regeert. En Wie liefde uitstort over mensen.

Gewoon. Eenvoudigweg, omdat we het zelf ook allemaal gratis voor niets hebben ontvangen. Omdat het levensecht is!

Laten we elkaar vooral niet in de put praten. Zo van: het gaat steeds slechter met de wereld. En ook christenen maken er een potje van.

Dat zal allemaal wel waar zijn. En misschien leven we zelfs al in de eindtijd, en wordt het allemaal veel erger. Maar dat mag ons niet bij de pakken neer doen zitten. 'Die bij ons is, is meer dan die bij hen is.'

Aanpakken geblazen!

Die kreet is ook al weer uit de mode: 'God is dood, Marx is dood, en ik voel me zelf ook niet zo lekker.' Zelfs 'doemdenken' is al niet meer in!

Wat voor een christen telt: Gods' belofte en Zijn eis. Gehoorzaam zijn en kracht ontvangen. En de zegen aan Hem overlaten.

Nee, ik kan echt niet zien dat er een tweestromenland zou zijn, met aan de ene kant alleen maar 'getuigenis' en aan de andere kant alleen maar 'aktie'. De grens loopt anders.

Mijns inziens is het onontkoombaar om als gemeenschappelijk kenmerk van genoemde organisaties te noemen, dat ze een (kleinere of grotere) minderheid vormen binnen de Nederlandse samenleving, waar ze opkomen voor gehoorzaamheid aan Gods' wetten en normen, waar ze erop wijzen wat de dieperliggende geestelijke oorzaken zijn van het verval in de samenleving (dát heeft dhr. Strating goed gezien!). Dan moeten we hen niet typeren

als 'getuigenis'-organisaties (versus 'aktie'-organisaties) maar als 'gehoorzaamheids'-organisaties.

Vernieuwing van christelijke organisaties

Het moet ons toch aan het denken zetten dat in de laatste 10 tot 15 jaar zoveel christelijke organisaties zijn 'opgevolgd' door nieuwe: de 100-jarige VU door de Evangelische Hogeschool, de 100-jarige ARP door de RPF, de 100-jarige Unie School en Evangelie door de Stichting Bijbel en Onderwijs, de 60jarige NCRV door de EO, de 75-jarige CNV door de RMU...

Het is ons toch bekend, hoeveel terechte zorg er is over het christelijk gehalte van al die 'bejaarde' organisaties. Ik haast me om erbij te zeggen, dat voor mij – met velen! – die zorg gemengd is met enorm grote waardering voor wat die organisaties hebben mogen en kunnen doen in dienst van Gods' Koninkrijk, en met nog meer respect (en, waar mogelijk *aktieve steun*) voor de hardwerkende en trouwe christenen die in geweten menen hun post nog niet te mogen verlaten (hetzij als lid, hetzij als werker in het veld). Ik heb op dit punt een andere mening, maar dat laat mijn respect en steun onverlet!

Oppassen voor aanpassen

Is het niet onontkoombaar om de vraag te stellen of met de ouderdom niet ook een forse slijtage van het christelijk élan is verdwenen. Is het verlangen naar macht niet ten koste gegaan van de gehoorzaamheid aan God en Zijn Woord – met alle goede bedoelingen wellicht? Anders gezegd: heeft men de grondslag en doelstelling niet al te vaak *aangepast* aan wat haalbaar was? (vandaar de titel hierboven: 'Oppassen voor aanpassen!')

Moge ik in dit verband herinneren aan wat prof. Berkhof schreef in Trouw van 29 januari j.l. over de rol die protestants-christelijke ministers hebben gespeeld (of spelen) in de de-christianisering van onze Nederlandse samenleving. Hij noemt hen 'koplopers in een proces, waarin God en godsdienstige normen tot privézaak werden', d.w.z. waarin God en godsdienstige normen als 'niet ter zake doende' voor wat betreft de samenleving terzijde werden geschoven.

Kortom, met alle verschuldigde respect voor de vele trouwe christenen binnen genoemde 'bejaarde' organisaties: hoe christelijk zijn ze nog? Of zijn ze ook al ten prooi gevallen aan de geest van 'aanpassing', waarvoor o.m. Schaeffer nog in zijn laatste boek

'A Christian Manifesto' zo nadrukkelijk gewaarschuwd heeft? Ik meen van wel.

Het verschil tussen CNV en RMU (of CDA en RPF) is niet dat tussen 'aktie' en 'getuigenis'. Ook niet tussen 'niet-(meer)-christelijk' en 'weer-wel-christelijk'.

Wel dat tussen enerzijds organisaties met een uitgeholde grondslag dan wel gebrekkige binding in de praktijk van het werk aan die grondslag, en anderzijds organisaties waarbinnen *opnieuw* gekozen voor een duidelijke onderworpenheid aan God en Zijn Woord.

Zoals dhr. Strating schreef:

Christelijke aktie als getuigenis

Christelijke aktie (maatschappelijk, zowel als politiek) moet gericht zijn op hervorming van scheve maatschappelijke verhoudingen. Verhoudingen over de gehele breedte van de samenleving. De verhouding van burgers tot de Overheid, van groepen burgers tot elkaar, van burgers onderling. Dat eist begrip voor gewijzigde omstandigheden.

Christelijke aktie zal echter steeds voorafgegaan moeten worden door een toetsing van verhoudingen aan de normen en waarden van het Evangelie. Die toetsing kan tweërlei gevolg hebben: acceptatie of afwijzing van bestaande verhoudingen: Op beide moet aktie volgen: verdediging of bestrijding en verandering van het bestaande. Beide zal met argumenten en overtuiging moeten geschieden. Die tweeenheid van toetsing en aktie (zo u wilt bezinning en aktie) zal een christelijk getuigenis naar de samenleving uitstralen. Zó'n getuigenis zal door de eenheid van toetsing en aktie geloofwaardig en overtuigend kunnen zijn. Bij dat alles hoeft een bezinning op de geestelijke oorzaken van scheefgetrokken verhoudingen niet te ontbreken. Die geestelijke oorzaken kunnen het resultaat van de christelijke aktie zeker afbreuk doen en zelfs geheel teniet doen. Maar dat mag geen reden zijn de aktie te beperken of achterwege te laten. Evenmin mag het een reden zijn tot de inzet van ontoelaatbare aktiemiddelen (waartoe het stakingsmiddel overigens niet zondermeer gerekend mag worden). Christelijke aktie mag niet alleen van de resultaten afhankelijk gesteld worden. Want met de christelijke aktie zou ook het christelijk getuigenis verdwijnen.

Ik wil daaraan nog één opmerking toevoegen:

Omdat het 'getuigenis' niet te beperken is tot de aktie zelf,

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84.
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.

Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 47,— per jaar of f 25,— per halfjaar.

Voor studenten f 38,— p. jaar.

Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.

Gironr. 404945 t.n.v.

Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122

2101 SK Heemstede

Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.

familieberichten 35 ct p. mm.

Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3

3701 AL Zeist

Tel. 03404-22452

maar verder en dieper strekt, is het m.i. niet geheel juist om te spreken van een christelijk getuigenis *door* enige aktie. De aktie is eerder *onlosmakelijk gevolg* van het getuigenis, dan omgekeerd, dat het getuigenis zou voortkomen uit (of meekomen met) de aktie. Daarom: simpelweg lettende op deze causaliteitsvolgorde tussen getuigenis en aktie, is het onontkoombaar om eerst met het getuigenis (hoe ook geformuleerd) voor de draad te komen. Anders sticht je verwarring.

Wie daarentegen de aktie voorop wil stellen, moet zich ervan bewust zijn dat hij onbewust en onbedoeld een groot gevaar loopt, daarmee een ander getuigenis te geven dan een christelijk getuigenis (of althans het christelijk getuigenis niet helder en duidelijk door te geven.). Als gezegd: oppassen voor aanpassen!

Redaktie ontving

Dr ir. E. Schuurman, Tussen technische overmacht en menselijke onmacht — verantwoordelijkheid in een technische maatschappij. 114 blz., f 18.90; Kok, Kampen.

Anderhalve eeuw gereformeerd in stad en land. Overijssel. 51 blz., f 12.60; Kok, Kampen.

Uit de levensbron. Prekenreeks uit de Chr. Geref. Kerken; per jaargang 12 à 13 boekjes met elk 4 à 5 preken; prijs per jaargang f 75,—; Administratie: A. Gerrits, Dr O. Postmastraat 28, 8602 XV Sneek, tel. 05150 13559.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk Apeldoorn

De gemeente van Apeldoorn vergadert in de Julianakerk, Deventerstraat (aanvang diensten 8.45 en 18.30 uur).

In de maand juni komen daarin enkele wijzigingen (alleen genoemde data!):

2 juni, 8.45 uur: Regentessekerk, Regentessestraat 14; 18.30 uur: Julianakerk (als gewoonlijk);

9 juni, 8.45 en 18.30 uur: Regentessekerk;

16 juni, 8.45 en 18.30 uur: Regentessekerk.

Informatieboekje 1985 voor de Ned. Geref. Kerken

Op blz. 93 van het Informatieboekje is onder het hoofd: „Utrecht” in de rubriek „Kosters” abusievelijk weggevalen: „S. I. Kooistra, Troosterlaan 65, 3571 NN, tel. 030-715311.”

Reformatische Bijbelschool te Zeist

De R.B.S. viert één dezer dagen haar 12½ jarig bestaan. Ter gelegenheid daarvan geven in een speciaal nummer enige oud-leerlingen hun impressies weer van de betekenis van deze school voor hun verdere leven in de persoonlijke en maatschappelijke sfeer. Het zijn hartverwarmende getuigenissen, die de waarde en kwaliteit van deze school treffend tekenen. Tevens blijkt uit een financieel overzicht dat in de exploitatiekosten over 1985 nog een bedrag nodig is van bijna f 350.000,—. Bijdragen kunnen worden gestort op postgirorekening 3091180.

Op kamers in Zwolle

Ga je studeren in Zwolle en je zoekt daar een kamer? Dan kan de Stichting Diaconaal Jeugdhuisvestingsproject Zwolle (SDJZ) je misschien aan woonruimte helpen. De Stichting is opgericht door de Chr. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerk (II) te Zwolle. Zij beheert een huis, waar plaats is voor 15 studenten en een hoofdbewoner.

Je woont zelfstandig, maar je behoort wel tot een christelijke woongemeenschap! Voorlopig worden de kamers van dit huis aangeboden voor de duur van twee jaar. In deze periode kun je andere woonruimte proberen te vinden. De Stichting wil je daar eventueel mee helpen. Mocht je belangstelling hebben, vraag dan een informatie of aanmeldingsformulier aan bij: Secretariaat SDJZ, Staatsmanlaan 23, 8014 TW Zwolle.

Theologische Hogeschool Apeldoorn

Inschrijving volgens art. 16.

Wie door het college van hoogleraren wenst te worden ingeschreven voor de studie aan de Theologische Hogeschool te Apeldoorn (artikel 16 van het reglement) worden D.V. maandag 24 juni 1985 tussen 9.30 en 10.30 uur verwacht in het gebouw van de Hogeschool, Wilhelminapark 4, Apeldoorn. Vereiste getuigschriften of diploma's en twee pasfoto's dienen te worden meegebracht. Voor inlichtingen over de toelatingseisen kan men zich wenden tot de Theologische Hogeschool, telef. 055-213156 of tot de secretaris van het college van hoogleraren, telef. 055-660005.

Uit breder kring

Werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten

De vakantietijd nadert. Bent u al plannen aan het maken?

Nu, wij wel. Echter niet voor onszelf, maar voor hen voor wie het wat moeilijker is om gewoon met vakantie te gaan.

Het gaat over de vakantie voor hen, die *lichamelijk gehandikt* zijn en/of in een bejaarden- of verpleegtehuis wonen, alsmede voor de oudere leden van onze kerken.

Voor hen organiseert onze werkgroep ieder jaar twee vakantie- weken.

De eerste week zit er op, maar de tweede vakantieweek hopen we te organiseren D.V. van 2-9 november 1985 en wel in 'het Ontmoetingscentrum' te Lunteren.

Dit Ontmoetingscentrum biedt ons een beperktere ruimte, zodat een spoedige inschrijving voor deze week wel gewenst is, dit om teleurstelling te voorkomen. Hebt u interesse, of weet u iemand, die voor deze week in aanmerking zou kunnen komen, neemt u dan contact op met uw plaatselijke diakonie of met het sekretariaat van de werkgroep R.L.G. p/a Mw. M. de Graaf-Floor, Provincialeweg 57, 3981 AM Bunnik, tel. 03405-62583.

Stichting Internationaal Chr. Studiecentrum (I.C.S.)

Vakantieconferentie georganiseerd door christelijke studentengroepen uit België en Nederland. 2-10 aug. 1985, Bech, Luxemburg.

Leven in deze tijd. Studeren in deze tijd. Je vraagt je misschien wel eens af waar je aan begonnen bent. Geloven, studeren, het dagelijks leven, staan die drie niet haaks op elkaar?

Het student-zijn heeft geweldige uitdagingen, maar ook de nodige problemen. Oplossingen van vroeger zijn vaak niet meer te gebruiken, meelopen met de grote groep is ook geen oplossing. Twee weten meer dan één, het is goed om met andere christenen na te denken over vragen uit de maatschappij, de wetenschap, en het geloof.

Deze conferentie wil je daarbij helpen.

Als je gaat studeren of pas begonnen bent aan een universiteit of HBO-opleiding in België of Nederland, en je wilt een goede start maken in 1985, dan is deze 9-daagse conferentie vast iets voor jou!

Meer informatie kun je krijgen bij het IFES/I.C.S.-kantoor, Nieuwezijds Voorburgwal 96, 1012 SG Amsterdam, tel. 020-257141. We sturen je graag een folder toe. Je kunt je opgeven bij het kantoor.

De kosten van deze 9-daagse conferentie zijn f 195,—. De reis naar Luxemburg zal zoveel mogelijk samen met auto's gemaakt worden.

Exodus '85 van 16 tot en met 19 mei in Voorthuizen

Van 16 tot en met 19 mei organiseert Youth for Christ Nederland de konferentie 'Exodus '85' in Voorthuizen.

'Exodus '85' is voor jonge christenen. Voor mensen die wat willen maken van hun leven. Die zich afvragen wat God daar mogelijk mee te maken heeft. Een

sfeervol gebeuren met de bedoeling om rust te zoeken in een wereld vol verwarring. Stil durven zijn, zodat God kan spreken.

Tijdens 'Exodus '85' volgen we de geschiedenis van het volk Israël vanuit het land Egypte, het 'slavenhuis', naar het Beloofde Land. We beleven de uittocht, het achterlaten van hetgeen je hebt, de woestijn met z'n dieptepunten en z'n overwinningen, de moeilijke maar definitieve intocht in het Beloofde Land en trekken lijnen van toen naar nu. 'Exodus '85' betekent: vieren, delen en bemoedigen. In een grote tent ontmoeten we elkaar, in kleine groepjes praten we erover door. Presentator is Bart van Empel, er is een koor met Taizé-liederen, er zijn nachtwakes, morgengebeden en diverse keuze-programma's. Maar er is ook tijd om voor een flinke wandeling het bos in te trekken.

De kosten zijn f 25,—.

Bel voor meer informatie: 03438-18872 of schrijf naar: Youth for Christ Manifestaties, Postbus 73, 3970 AB Driebergen.

ONZE WONING IN HET CENTRUM VAN EDE IS TE HUUR

van 1 t/m 15 juni voor f 450, all in.

Alleen echtpaar zonder kinderen of 2 dames.

Tel. 08380-17881.

Opbouw-uitgaven

„DE PLAATS VAN DE VROUW IN DE GEMEENTE” tweede druk

Vanwege de aanhoudende vraag naar deze brochure is nu een herdruk verschenen. De prijs is f 4.50 per exemplaar, exclusief verzendkosten. Nieuwe bestellingen worden graag tegemoet gezien via onderstaande antwoordstrook.

De inhoud van bedoelde brochure is als volgt:

- Prof. Dr. D. Holwerda, Discussie-nota inzake vrouwelijke ambtsdragers;
- Ds. G. Janssen, De vrouw en het ambt in de kerk;
- Rev. Don. A. Codling, Vrouwen - ouderlingen?;
- Drs. H. de Jong, De plaats van de vrouw in de gemeente.

Verder zijn bij de administratie nog voorradig:

- Ds. M. R. van den Berg, Jeremia;
- Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Prof. Dr. D. Holwerda e.a., De plaats van de vrouw in de gemeente, f 4,50.

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Antroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten. De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.